

MORA
KOMMUN

LEKSANDS
KOMMUN

Vansbro
kommun

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

Mötesanteckningar

9 mars Gesunda bystuga.

Deltagare Leksand, Vansbro, Mora kommun. Näringslivsutvecklare, kommunekologer, Visit Dalarna, SLU, aktivitetsleverantörer, Sollerö sockenförening, Gesunda bystugeförening

Karin gör inflygning. Initiativtagare från området är entreprenörer, inte kommunen först och främst. Mora, Vansbro och Leksand tillsammans i projektet, Mora projektägare för att det var svårt att få annan aktör att ta den rollen, behövs resurser för det. Men idén är att grupp av företagare osv ska vara de som faktiskt driver igenom projektet. Målet är att titta på möjligheterna att utveckla naturturism – på ett hållbart sätt som inte stör, sliter på naturen och området. Projektet är prioriterat av Leader – det är bra och vi vill ha det. Men det måste skickas via, och bli godkänt av Jordbruksverket. Det har aldrig hänt tidigare att Leaders prioriterade projekt inte blivit godkända – så vi har vågat starta i förväg. Från Jordbruksverket väntar vi oss svar i sommar.

Åsa Rydell presenterar. Var med i början av processen kring Vildmarksriket. Anlitade två personer för naturvärdesinventeringen som publicerades 2010. Upptäckte att det fanns ungefär 8000 hektar skyddsvärd skog (området är cirka 50 000 hektar) vilket är otroligt mycket. Försökte starta en process för att skapa reservat av stora delar av området, men det gick trögt. Det blev en del naturreservat, på initiativ från kommunerna, men de hade inte pengar att köpa skog och göra stora reservat. Blev sen ett riksintresse för friluftsliv. Pratar om friluftskvaliteterna och naturvärdena i området.

Efter Åsas presentation kommentar: Många av de på träffen bor i nära anslutning till området. Men man förstår inte vad man ser i samma utsträckning som när det beskrivs såhär. Så mycket spår, bon, insekter,

liv, som man ser i vildmarksriket som man inte i samma utsträckning kan uppskatta. Behövs att någon berättar om att det här är spår av ett tjäderspel, det här är järvspår, det här är ett kulturminne eller en älgfångstgrop. Hur kan man nå ut med detta på ett bra sätt. För att förvalta området, locka hit personer, tjäna pengar på naturturism.

Daniel Nilsson presenterar. Berättar om Service BID. Man gjorde en nulägesanalys där man identifierade ett antal fokusområdet, där besöksnäring var ett. Målet att BIDen ska mynna ut i en finansierad affärsplan. Identifiera områden där man tillsammans har möjlighet att göra mer, vem man ska göra det, och hur man ska samverka och samfinansiera det. Men detta var ett projekt med begränsad tid vilket innebär begränsningar. Även om man identifierade besöksnäringen som ett fokusområde så hade man inte riktigt tid och resurser för att fullfölja det här, komma fram till vilka organisationsformer man ska ha, hur man ska strukturera arbetet och vem som ska göra vad osv.

Johan Engström Visit Sweden presenterar. Storstadsbefolkning i Sverige liknar mer och mer utländska turister, efterfrågar samma saker. Människor vill ut i naturen, men på ett relativt tillrättat sätt. Känna att man är i vildmarken, men samtidigt på ett sätt som känns tryggt och enkelt. Gärna med guidning på något enkelt sätt. Johan berättar om en studie med KI där 5 personer spenderat 72 personer i naturen, för att forska på koppling utomhusvistelse och hälsa. Sov i små glashus ute i naturen, gjorde friluftaktiviteter under dagarna, åt utomhus etc. Gav väldigt positiva resultat. Vildmarksriket: Små detaljer gör stor skillnad. Upplevelser, paketering och estetiken är viktig för gästupplevelsen. I boenden, resor, toaletter, men också i aktiviteter; dramaturgiska kurvor, hur utmanande, hur långa etc. Vildmarksriket ligger väldigt bra till, det är "vilt" men också mellan tre spännande kommuner med god närhet. Tror att det är viktigt att tänka till om turisterna, vilka turister man vill ha, vilka personer det ska vara. Och detta behöver man tänka på utifrån alla perspektiv på hållbarhet. Det behöver vara lönsamt för entreprenörerna, människor ska kunna leva på sina verksamheter utan att behöva göra avkall på bra och kvalitativa upplevelser, det behöver vara turism och aktiviteter som inte sliter för mycket på naturen. Det är viktigt att fundera över och välja ut vilka turister man vill ha säger Johan. "Turism är ingen rättighet" – pratar om att friluftslivturismen i många fall inte varit tillräckligt lönsam, och dessutom slitsam på naturen. Man behöver göra rätt från början, och bestämma sig för vad rätt är i det här fallet. Pratar om att man ska ha väldigt väl designade destinationer, upplevelser, paketeringar. Som man tar ordentligt betalt för. Unika upplevelser som sticker ut får ofta bra genomslag, hjälper i marknadsföringen. Den fysiska upplevelsen är det viktiga, men även den digitala upplevelsen är helt avgörande. Att ha en bra websida som har en snabb "call-to-action" – kommer till skott med att boka. Det är också viktigt med trygghet och design – att möta turisterna på det sätt de vill bli mötta. Det som upplevs som någorlunda "vilt" för oss, kan upplevas som extremt vilt och skrämmande för vissa turister. Genom att skapa en upplevelse som håller människor tillräckligt mycket i handen så kan de öppna upp sig för upplevelsen mer. Ett djupare värdskap. Mycket volymfokus på turism i Dalarna idag. Många personer och man tar mindre betalt. Inte säkert att alla gäster som inkluderas i en besökarkartläggning idag är de gäster man vill ha.

Fråga på Johans presentation: Finns det lokala goda exempel? Äventyrsgruvan, en bastu 80 meter under mark är ett exempel från Dalarna.

Thomas workshop: Vi får korta ner och i princip plocka bort denna pga tidsbrist. Men Thomas frågar ändå snabbt om det finns några farhågor att lufta nu. En person nämner att det är en utmaning att få ihop arbetet mellan 3 kommuner, det kan vara gott nog att få ihop samverkan i 1 kommun. Självförtroendet lyfter Vansbro som en utmaning. Man är inte van vid att ta betalt för upplevelser i det området. Kanske är man bättre på att göra detta runt Siljansområdet, men finns ett behov att bygga upp självförtroende kring detta. En farhåga är också att vi ses igen om 10 år och säger ”nu kommer vi igång med naturturism” – att det aldrig tar fart ordentligt.

Magnus Bozell presenterar. Representerar Länsstyrelsen som inte kunde vara på plats, men också lokal fiskevårdsförening. Pratar om vilken typ av fisketurism han skulle vilja se. Handlar mycket om, som Johan också var inne på, att hitta platser där man både kan hålla personer lagom mycket i hand, men också erbjuda frihet, upplevelse och vildmark. Finns flera fiskevårdsområden i och nära vildmarksriket. Magnus och Robert har påbörjat en dialog med Länsstyrelsen eftersom det känns viktigt att göra rätt från början i detta. En ambition som vore fantastisk att få till är att ha ett gemensamt fiskekort som kan nyttjas i hela området. Fiske är en bra väg in för att locka nya turister. Och guider är väldigt viktigt i detta. Det är också ett unikt område när det kommer till fiske. Många sjöar, älvar, och Siljan.

Fråga på Magnus presentation: Hur ser Magnus på möjligheterna att samordna mellan de här fiskevårdsområdena? Knepigt, det är många viljor och många som har suttit i de här grupperna i väldigt många år, har bestämda åsikter och egna anspråk. Det blåser friska vindar – god tid för samverkan! Men viktigt att få med Länsstyrelsen, de har en viktig roll både i att ge direktiv och råd, och som kunskapsbärare och viktig röst.

Generella kommentarer.

- Åsa säger i början att vad kul det är att det äntligen blir något av det här. Som vi har försökt jobba med i säkert 15 år.
- Positivt inför att kursen med naturvägledare kommer hit.
- Det här är en pusselbit för att utveckla vår besöksnäring. Geoparken är en annan. Det är viktigt att vi håller vår politik informerad – vad syftar det här projektet till? Vilken kontext befinner det sig i? Sätta in projektet i ett sammanhang för politiken i alla kommuner. Vi är inte vana vid att jobba med projekt på det här sättet i kommuner, men kraften ligger i att vi gör det i alla tre kommuner tillsammans. Och då är det väldigt viktigt att det också genomförs på gemensam basis.
- Ett viktigt arbete nu är att den här gruppen ska börja förankra projektet och värdet i området hos varandra, i varandra, tillsammans. Man inser inte helt och hållet värdet i detta område, man blir hemma-blind. Men det är exotiskt för många med så här stora orörda skogar, men det är när vi påminns om detta som vi inser potentialen.
- Vansbro är i processen att gå med i Biking Dalarna och främja och synliggöra mountain-biking i sin kommun. En av dessa leder ligger i Vildmarksriket.

- Goda idéer är det ingen brist på. Men behöver någon som kan genomföra det. Och för det behövs en bra struktur för samverkan, för att kunna kraftsamla gemensam drivkraft. Enskilda naturturismföretagare har inte potential att dra det själva.

Reflektioner. Johan pratar om att man måste noggrant tänka igenom vilka turister man vill ha. Grupper som är beredda att betala för en mer kvalitativ upplevelse, och turism som inte sliter för mycket på området. Turism som tar hänsyn till alla aspekter av hållbarhet. Hur tar man in det här perspektivet i besökarkartläggningen för studenterna? Vilka ska de prata med för att få reda på detta? Kanske inte bara besökarna själva, utan också vilka besökare som lokala personer, entreprenörer, markägare, offentliga aktörer faktiskt önskar. BID-rapporten som Daniel jobbat med – ett bra dokument att dela med studenter inför besök / inför arbete med något arbetspaket.

Kvällen

Deltagare: boende Sollerön, Siljansnäs, Mora, etc. Företagare och entreprenörer inom fiske, äventyr, naturupplevelser, boendeanläggningar, camping, stugbyar, idrott, Tempo-ägare i bygderna.

Inflygning Karin samt film.

Daniel presenterar. Både Åsas presentation och egen.

Workshop Thomas. Farhågor inför projektet, alla får fylla i på egen hand via Mentimeter. Vilka teman kommer upp? Tidsbrist, att det går för långsamt. Bristande uthållighet, att man inte rör det i hamn. Finansiering. Bristande engagemang från aktörer i bygderna. Eventuellt motstånd från markägare eller bygd. Ökad trafik och slitage. Svårt med projekt att hålla i även efter att projektet är slut. Motstånd eller brist på samarbetsvilja och stöd från myndigheter.

Förhoppningar inför projektet. Vilka teman kommer upp? Att vi själva tar tillvara på alla guldkorn här så att pengarna stannar i bygden – istället för att externa exploatörer kommer in och exploaterar för aggressivt. Främja hela bygden. Samarbeta, samordna, samverka. Att ha former, platser och strategier för att lära barn om naturen – för att det är viktigt och för att man får föräldrarna på köpet om barnen har det bra.

Generella kommentarer:

- Kul att det händer grejer, med driv och initiativ

- Människor i bygderna behöver vara "marknadsförare" av aktiviteter och boende i området. Tipsa turister om allt som finns att göra. Och för att kunna göra det behöver de veta om vad som finns, ha kontakt med personerna.
- Det är svårt med paketering
- Viktigt och bra att man i det här projektet gör en ordentlig översyn innan man kickar igång
- Ser positivt på att samordna och få hjälp i kommunikation. Skyltning och informationstavlor och hemsidor som är enhetliga och som kommer upp.
- Från Vasaloppet är värdskapet det som raknas högst – det finns ett otroligt värdskap redan på plats
- Vad är bussguidningen för idag?
- Vi har grundprodukten – den vackra naturen, besöksvärda platsen och intresserade turisten. Men strukturen för service och boende saknas. Men flera i gruppen tror att potentialen för det här finns – men det behövs att det tas tag i. Och i det kan destinationsutveckling ha en central roll.
- Mycket energi och vilja, men också ett behov av att ändå gå varsamt fram, förbereda ordentligt, göra grundarbetet. För att projektet ska kunna fortsätta bortom projektets tidsram på hållbara sätt.